

A HIRDETÉSEK ÉS A KISBÍRÓ

FALUSI KOMMUNIKÁCIÓ

A falusi társadalomban megvalósuló nyilvános kommunikáció több irányból érkezett és többféle módon. A közérdekű, hivatalos híreket többnyire a Helyi Népbizottság adta hírül a nála munkaviszonyban lévő kisbírók általi hirdetéssel, illetve nyomtatott plakátok révén, avagy hirdetőtáblával. A kisbírók szegény sorsú, képzetlen, elemi iskolát vagy még azt sem végzett, de írni-olvasni tudó férfiak voltak, akik a községházánál, vagyis a népbizottságnál voltak munkaviszonyban, alacsony havi bért kaptak, sokféle munkát végeztek (takarítottak, fűtöttek, kézbesítettek, hirdetéseket olvastak fel). Egyenruhát az állami hivatal biztosított számukra. Ők a maguk munkaadója és más szervek (földműves-szövetkezet, iskola, vállalatok, vállalkozók, más városok szervezetei), illetve egyének híreit is közvetítették. Tették pedig mindezt a falu minden részében, az útkereszteződéseknél, a hosszabb utcák közepe táján, vasárnap pedig a nagymise után a községháza előtt. A hirdetést megelőzte a kisbírók munkaeszközének, a kisdobnak a megszólaltatása, a dobpergés, amikor – Dobolnak! Hirdetnek! – felkiáltással vették tudomásul a híradást, és minden házból igyekezett legalább egy személy az utcára sietni, hogy az új információkat meghallja, a gyerekek pedig nagy körben állták körül, s élvezettel figyelték a dobpergést. A hirdetések nyelvéből kiderül, hogy magyar lakosságú a falu, s a falubeliek identitása is, ugyanis a hirdetésszövegek kupuszini néven emlegetik a falubelieket.

A selejtezésig fennmaradt, majd attól megmentett, írógéppel írt vagy kézzel, ákombákom betűkkel rótt, a helyi nyelvhasználatot jól mutató apró cédulák, füzetből kitépett lapok darabjai, keskeny papírcsíkok, fecnik három év, 1953–1955, hirdetésszövegeit tartalmazzák, csakhogy nem az egész évi anyagot. Mivel a hirdetéseket sorszámozták, látszik, hogy több hirdetés hiányzik, azonban így is képet kapunk belőlük egy faluközösség teljes életéről. Nem hivatalos okmányokról lévén szó, megmaradásukat csak a selejtyangból történő kimentésnek köszönhetik.

A HIRDETÉSEK ANYAGA

A hirdetések anyaga sokrétű, és egy falu életének szinte minden részterületére kiterjed. A kezdődő szocialista átalakulás mozzanatait éppúgy regisztrálja, mint a megszilárdult hagyományos népelet részeit. A hirdetésekben szereplő hivatalos szervek, intézmények, vállalatok megnevezései, pl. Községi Népbizottság, Pčela Földműves-szövetkezet, nyolcosztályos iskola, óvoda, posta, és azok tevékenységi formái az akkori politikai, társadalmi, gazdasági helyzetet éppúgy bemutatják, mint az egyéni sorsokat, gazdaságok állapotát, vállalkozások alakulását a változó időben. Tehát helytörténeti és társadalomnéprajzi vonatkozásokkal egyaránt bíró gyűjtemény és dokumentumértékű forrás ez a három évet felölelő hirdetési anyag.

Az állami és közösségi adminisztráció (esetünkben a Helyi Népbizottság) mindig is nagyon ügyelt az őt fenntartó közeg által előírt kötelező járandóságok befizetésére, megfizettetésének idejére. Ezért is találunk a hirdetések szövegei között nagyszámú adóbefizetési figyelmeztetést, lettlégyen szó akár állami adóról (negyedévi, félévi, háromnegyed évi, negyedik negyedévi adóelőleg), illetve adóhátralékról, akár községi pótagóról, lecsapolási adóról, kataszteri illetékről, bérletekről, legelődíjról, s mindezek elmulasztását kellő fenyegetések, kamatok, büntetőintézkedések, végrehajtások kilátásba helyezésével szigorította. És csak elenyésző számban szólnak adóleírásról, pl. vízkár miatti adóleírásról. Az adóbefizetési kötelezettséget egymás után kétszer-háromszor is kihirdették akár egyazon héten belül is.

NÖVÉNYHASZNOSÍTÁS

A legtöbb hirdetés azonban a helyi földműves-szövetkezettől érkezett, amely a faluban termelt árufölösleg felvásárlásában volt érdekelt. Másfajta információkat is közzétett, de a termékárak heti, vasárnapi meghirdetése volt az, ami utal a falu lakosságának foglalkozására, a természetett mezőgazdasági kultúrák fajtájára, a tenyésztett állatfajtákra, az idényjellegű felvásárlásokra. Így a hirdetések bemutatják a mezőgazdaságból élő falu teljes termékszerkezetét. A Pčela szövetkezet és a Petőfi Sándor Termelő Szövetkezet – mint a falu földjeinek használói – akár bérért, akár az állatállomány ellátására szükséges takarmány egy részéért cserébe, többféle munkát is kínáltak az embereknek. Ilyen volt

pl. a részből történő fűkaszálás és muharkaszálás. De ezt nemcsak a szövetkezet, hanem a vasúti társaság is ajánlotta a vasút mentén, évente nem is egyszer, de mindig pénzért, és árverés útján történt a lehetőség megszerzése. Azok a gazdák, akiknek nem volt elegendő földterületük, hogy állataik ellátásához kellő mennyiségű takarmányhoz jussanak, ily módon tudták azt pótolni. A hirdetések szövegének eredményességéről természetesen nincsenek visszacsatolásaink. De van információnk arról, hogy pl. a fűtermést május, június, júliusban árverezték az utak, az országutak mentén (Budzsáki országút), a kertek alatt (Kis utcai kertek), az erdőben (Szigetvári új erdő, Sziga erdő), a vizenyős területen (a Szigótyka alatt, a Balatonban, a Kurják alatt, a Kucska parton), „*a Tulahídnál lévő fű termést árverés útján készpénzért eladja, összejövétel a Lukovistyai legelő bejáratánál*”; vidéki magánszemély a Keserűsben, augusztus közepén az apatini lecsapoló társulati kirendeltség a töltés fűvét árulta az apatini vasöntödétől Monostorig, „*összejövétel a vasöntödőnél*”, majd a hajógyártól egész a regesztásig a dunai töltés fűvét, Kandléban a téglaházaktól Strili gátórig a töltés fűvét, eladják a Gyümölcsösben levő fűtermést is. Így már a határbeli toponímiák is, mint helyjelölő és tájékozási pontok, megjelennek a helytörténezs és a nyelvész nem kis örömére.

A hasonló helyeken található vesszőtermést is májustól szeptember közepéig, szinte minden hónapban elárverezték. Erre a kosárfonáshoz (karkosár, kétfülű kosár) volt szükség, s a férfilakosság jó része értett ennek a teherhordáshoz szükséges munkaeszköznek az elkészítéséhez. De ebből készítettek más használati tárgyakat is, pl. gyümölcsaszaló kosár (élesztőskosár a helyi neve), szegényebb emberek szekérodala is vesszőből font lésza volt, kerítést is fontak vesszőből, csíkvarsát, csirkeborítót stb. Az árverések ideje vasárnap délután szokott lenni, s az érdekeltek a Kupuszina–Apatin határán levő gátórnel találkoztak, vagyis közel a vízhez. A fonott kosarokból a családi szükséglet feletti mennyiséget a helybeni, szombat reggeli piacon árusították. Erről a piacról szóló hírek közül néhány: „*A tegnapi piac alkalmával egy festékes abroszt aki elvitt volna inen a piacról, legyen szíves hozza be a község házához*” (1953. XII. 20.); 1954. április 30-án pedig a következő hirdetést tették közzé: „*Felhívatik a lakosság figyelmé, hogy holnap nem szabad piacot tartani*”, vagyis a május elsejei ünnepen nem tarthatták meg a szokásos piacot. Különben a szövetkezet tojásfelvásárlása 1955

júliusáig ugyancsak ezen a szombati piacon történt, utána már csak a szövetkezetben.

A háztartásokban, vagy az építkezésen használható nádat is árverés útján értékesítette a faluközösség. Abban az időben sok volt még a náddal fedett ház, de készült a nádból kerítés és ól is. A nád a Csendes Dunán a két csőszház között, a Kucskában, az Angyalosokban, a budzsáki kertek alatt nőtt magasra, és télen került eladásra, hogy vágása könnyen történhessen. Magán-személyek is árultak vágott és kévékbe kötött nádat. Érdekes toponímiákat, helytörténeti adatokat őrzött meg egy-egy ilyen hirdetés, amelyek közül nem mindegyik maradt fenn:

„A Vörösmarti népbizottság ma d. u. 1 órai kezdettel árverés útján eladja készpénzért a vörösmarti területen levő fűveket és nádtermést, őszjövétel ma d. u. 1 órakor a Delin féle szállásnál a hídnál a Krák parton.”

HASZONNÖVÉNYEK TERMESZTÉSE

A meghirdetett termékvásárlási árak már említett jegyzéke 1953 áprilisában a mezőgazdasági termékek közül a következőket említi: vöröshagyma – vereshagyma, krumpli étkezési, tyúktojás nagyságú és ettől felfelé, magkrumpli diónagyságú és ettől felfelé, apró krumpli, tojás; július elején: újkrumpli, fokhagyma szár nélkül, zöldbab, mák, üres mákfej; 1954 júliusában: vizes uborka, apró uborka, pfeferoni, sztonkamentes örölt paprika édes és félédes; paradicsomot a konzervgyárban vásároltak (ennek termesztésére kora tavasszal szerződést kellett kötni, hogy biztosított legyen a felvásárlás, ugyanis ha bőséges volt a termés, akkor nem tudtak minden mennyiséget átvenni), zöldpaprika, fűzetlen ipari paprika, zöldség, zeller, sárgarépa, kapor, dughagyma, vöröscékla, káposzta, fehér bab, meggy. Mindebből kiderül, hogy Kupuszina földműves lakosságának fő foglalkozása kimondottan a konyhakertészet volt. De gabonát is termesztettek a kupuszina határban, még hozzá búzát, kukoricát, zabot, árpát, takarmánynövényből herét és muhart, lucernát, bükkönyt, ipari növényből kevesebb cukorrépát, napraforgót, kendert, komlót. Takarmányként szólnak még a kukoricaszárról, a zab- és búzapolyváról, a mislingről. Szalmát télire kint a legelőn is tárolnak, vagy az utca végén, a széles dűlőút szélén, a szántóföldek végében, akárcsak a kukoricaszárat is boglyákban.

Kukoricaszárat kévékben árusítottak, meg muharszénát is. A gabonaféléket sűrűvetésűnek nevezik.

A mezőgazdasági munkálatok közül több hirdetésben is fontos munkaként említik a szántást (a gazdák pénzért vagy kukoricáért a szövetkezetnél vállalhattak szántást), a fogasolást, valamint a cséplést. Ilyen munkákat a gazdák, illetve a géptulajdonosok szolgáltatásként is végezhettek. Vámért, a termés egy részéért a szövetkezet is cséplelt. Mindezek előtt azonban szólni kellett a gabonavetőmagvetés előtti tisztításáról és válogatásáról, hiszen a szövetkezet gabonavetőmag-válogatót és -tisztítóat vásárolt. Korábban ugyanis mindenki otthonról vetette a búzát, de később már fajtisza, bepácolt, vetésre előkészített búzavetőmag volt igényelhető, ahogyan árpavetőmag is. A hagyományos trágyázás alapvető feladata volt a gazdának. Szekéren vitte mindenki a maga földjére az istállótrágyát, de ennek módjára is utasítást adtak: *„aki kocsival viszi ki trágyát a földjére az úgy rakodjon hogy ne szorja végig a faluval az uton”*. Maga a szövetkezet is igyekezett minden felhasználhatót eladni, így pl.:

„A Pčela Szövetkezet ma litánia után a községházánál egy kazal szárat árverés útján úgy szintén árverés útján elfogja adni a maháti kútnál lévő trágyát a marha állást.”

Más, szomszédos települések is hirdettek eladó trágyát, így pl. az apatini földműves-szövetkezet Kupuszinán *„150 kocsi-ra való érett dísznó trágyát”* kínált eladásra. Abban az időben azonban már megjelent a műtrágya is, amelynek használatát a szövetkezet a hirdetésekben is népszerűsítette.

„A helyi szicálisták szövetsége karöltve a Pcsela szövetkezettel e hó 23-án Pénteken este 7 órai kezdettel előadást rendez műtrágya használatáról és általában a mezőgazdaságról, kéretnek a gazdák hogy ezen az előadáson minél nagyobb számban jelenjenek meg, az előadást Piliser agronom mérnök és tanár tartja.”

Az egyik hirdetésben a határban levő kútról is információt kapunk: maháti kút. Több ilyen volt a határban, hogy munkaidőben a lovakat megithassák, s ezek a kutak tájékozási pontok is voltak: harmadik barai kút, runyai kút, kút a Bresztováci völgyben.

A cséplés megszervezését a faluközösség és a mezőgazdasági szövetkezet is egyaránt fontos feladatának tekintette. Erről minden évben több hirdetés szólt. Fontos volt a lekaszált gabona cséplési helyeinek, a szérűknek (sziri) nevezett területeknek a kijelölése, úgy mint: a szövetkezetnek a Vashídnál levő földterületén, a Kenderföldek végén lévő búzatarlóra, ha onnan már elhordták a gabonát; a szövetkezeti cséplőgépeken csépeltetni szándékozóknek a Rúnai kúthoz, a kanális és a szántóföldek közötti legelőre és a Kálváriánál levő papi földre lehetett hordani a gabonájukat. A közlegelőre azonban nem hordhatták össze a búzát, mert ott nem volt szabad a cséplés. Magántulajdonban levő földek gazdájával is megegyezhettek az ott történő cséplési lehetőségéről:

„A Harmadik bara földön Buják József földjén, amely 3000 négyszögöl, búzának van vetve, arra földre lehet hordani össze cséplésre, a föld van Tabak József szőlője mellett, a gép már szombaton itt lesz.”

A hirdetés június 29-én, tehát az aratás hagyományos kezdőnapján történt, és a szőlőskertek dűlőjéről új információt is hordozott.

Gondos odafigyelést igényelt a cséplés beltelki – otthoni, azaz a ház mögötti –, vagy a nagyobb területű kertben történő megszervezése, valamint az aratás és a cséplés ideje alatt a gyalogos és fogatos őrszolgálat megszervezése. 1955-ben az aratás korszerűsödését a kötözőgéppel való aratás lehetősége adja hírül:

„A szövetkezet értesíti tagjait, akik akarnak a szövetkezet új kaszálóján gabonáikat lekaszáltatni, azok jelentsék be a parcellákat melyik dűllőben a szövetkezet mindkét irodáján lehet jelteni a kaszálás a kötöző géppel holdanként 1500 dinárt tesz ki.”

Cséplőgépe a magánszemélyek mellett a szövetkezetnek is volt, melyek szolgáltatásait igénybe lehetett venni. Traktorja abban az időben csak a földműves-szövetkezetnek volt, amellyel ugyancsak szolgáltatást végzett.

A kenyérgabona betakarításának jelentősége megkövetelte az aratás és cséplés idejére szóló tűzvédelmi rendeletek kihirdetését is:

„Tekintettel arra, hogy néhány nap múlva bekövetkezik az aratás, a községi népbizottság felsőbb hatósági utasításra elrendeli a következőket:

A learatott gabonaföldeket a keresztek körül a tulajdonosnak kötelessége nyolcas alakban körülszántani. Azok a földtulajdonosok pedig, akiknek buzájuk van a vasút mentén, azok ha azt lekaszálták azonnal kötelesek a kereszteket a vasúttól legalább 100 méterre elrakni és a kereszteket alaposan körülszántani.

Az aratás és cséplés idejére úgy mint a múlt években is állandó tűzörség lesz felállítva. A szolgálat július hó 1-én fog kezdődni és fog tartani a cséplés befejeztéig, melyre a beosztottak külön értesítést kapnak. A községi népbizottság már előre figyelmezteti a lakosságot, hogy bent csépelni csak azoknak lehet, akik arra külön engedélyt kapnak. A behordásnál nagyon kel vigyázni arra, hogy mielőtt a behordás megkezdődne, a szérű közelében legalább 200 liter vizet kel tárolni, valamint csáklyát és szikracsapot kel készíteni. Az idei évben a tűzrendészetet a hatóságok igen szigoruan veszik, és az egész tűzörség ideje alatt a milícia állandó elenőrzés alatt fogja tartani, a behordást, cséplést, és ahol a legkisebb hanyagságot észlelik, a kisebb kihágásokat azonnal a helyszínen büntetik, míg a komolyabb kihágásokért azonnal át lesznek adva a kihágási bírának büntető eljárás véget. Az aratás és cséplés tartama alatt a határban szigoruan tilos tüzet gyujtani, és ugyancsak tilos összehordás alkalmával a megrakott szekereken vagy a szérűn a kazlak közelében dohányozni, és akik bent akarnak csépelteni azok a hétfolyamán okvetlenül jelentsék be községházánál, hogy idejében tudják a helyszíni szemlét és a végzéseket meghozni.”

Azoknak a gazdáknak, akiknek kicsiny volt a telkük, s otthon nem tudták elhelyezni a szalmát, *„ki lesz adva a kenderföldek alatt 2 kat. hold szűrüknek cséplésre, ahová kizárólag csak azok az emberek hordhatnak gabonát, akiknek otthon helyük nincs. Továbbá azok, akik ezeken a parcellákon kívül fognak rakodni, azok november hó elsejéig kötelesek a szalmát töreket eltakarítani”.*

De nem maradt el az aratás és cséplés utáni munkálatok elvégzésére való figyelmeztetés sem, hiszen a legelőterületet vissza kellett állítani az eredeti funkciójába:

„A községi Népbizottság gazdasági tanácsa ... felhívja azokat a gazdákat kiknek a rosz időre való tekintettel meg volt engedve, hogy a legelőn elcsépeljék a gabonájukat és még a szalmát nem takarították el a legelőről, azok míg a jó idő tart a legrövidebb időn belül takarítsák azt le, hogy a legelő ne legyen elfoglalva és több legyen a jószág részére mivel az nem szérünek van hagyva. Ezt mindenki vegye komolyan és míg tart a jó idő hordjon el mindent, hogy mire beállanak az őszi esőzések és rosz idők a legelő le legyen takarítva.”

GYÜMÖLCSTERMESZTÉS

Szőlőültetvényeket az Öreg szőlők dűlőben, a Kucska és a Budzsák határrészben emlegetnek, ahol felesben kínáltak szőlőművelés mellett eladó szőlőföldet is akár a kupuszinai, akár a monostorszegi határban. Hirdetés szól az újonnan, 1952 óta telepített szőlőföldek és gyümölcsösök utáni adómentességről is. Szőlőoltványokat is árusítanak, s elsősorban a rizling, a buhinji, a francia és a slankamenka fajtákat kínálják, miközben tiltják az ún. hibrid szőlőfajták telepítését.

A bortermést, tekintet nélkül a mennyiségre, be kellett jelenteni a községházán, s utána – akárcsak a külön engedélyhez kötött pálinkafőzés után – adózni kellett. Pálinkát eperből és szilvából főztek. De a borigény kielégítéséről szól az a hirdetés is, amely szerint szerbiai borász fehérbort árusít a faluban. Ebből az is kiderül, hogy voltak nagyobb szőlőskertek, ahol a gazdák a saját részükre készítettek bort, melyet olykor árultak is. Kiskorúaknak tilos volt szeszes italt eladni. Gyümölcsfák akkor még általában a szőlőskertekben, a ház mögötti kertekben és az udvarokban voltak: kajszibarack, korai cseresznye, meggy és körte. A diófák kivágását pedig még engedélyhez is kötötték. A dinnyeföldeken esett károkról is szól hirdetés. Önálló gyümölcsöst csupán az apatin–kupaszinai határszélén, a Kucszában emlegetnek, mint tájékozdási pontot, és meg is határozzák, hogy ez a terület telekkönyvileg a baranyai Vörösmarthoz tartozik [bár a Duna szabályozása óta bácskai területre került – betoldás tőlem, S. I.]. A legtöbbet emlegetett gyümölcsfa az eperfa volt, amelyet még a 19. század végén telepítettek az utcákra, a határban az országutak, dűlőutak mentén a selyemhernyó-tenyésztés előmozdítása érdekében. Ezeket a fákat támadta a medveszövő hernyó, s a falu

előjárósága évente többször is szigorúan felszólította a lakosságot a hernyók és lárváik pusztítására. Az eperfa termését a község eladta a lakosságnak, amiből pálinkát főztek a kupuszinaiak, amihez ugyancsak engedélyt kellett kérni.

NÖVÉNYVÉDELEM

Növényvédelem terén állandó témája a hirdetéseknek a medveszövő lepke nyaranta történő irtása. A II. világháború után jelentkező, s a burgonyát támadó bogárról többször szolt hirdetés: „*a krumpliföldeken jelentkezett valami újfajta bogár*”, s az ellene való védekezés, a krumpliföldek porolása, a krumpli-, azaz a kolorádobogár irtása (1955) többszöri téma. Az ún. krumplirák megjelenése miatt csak a járási növényvédelmi felügyelő engedélyével vihető ki krumpli a faluból, előfordult azonban, hogy a községi krumplikivitel zárolták is. A falu határban történő egérirtási akcióról is hirdetés útján értesítették a lakosságot.

ÁLLATTENYÉSZTÉS

Az állattenyésztésről is szó esik a hirdetésekben, azonban jóval kevesebb alkalommal, mint a növénytermesztésről, illetve néha csupán közvetve, például a legeltetés kapcsán a szarvasmarhák-ról (tehén, bika, üsző, borjú), a sertésekről (disznó, kan, göbe, malac, süldő), a lovakról (kanca, paripa, csikó); az állatszaporítás kapcsán: folytatás a legelőn. A tehenek mesterséges megtermékenyítése 1955-től kezdődik, s ez idő után a szövetkezeti tenyészbikákat a takarmányozásukra gyűjtött szénával együtt eladják. A kancák fedeztetése a szövetkezeti csődörrel történt, ami pénzbe került. A kocák megtermékenyítése céljából a szövetkezet a községháza udvarában épített ólakban kandisznókat tart, amelyek gondozására külön embert alkalmaznak; a szövetkezet állattenyésztési szakosztálya berkshire fajkocáknak való süldőket árul; tenyészkocartartást vállalhattak a gazdák; a tenyészállatok törzskönyvezését is végezték: kanca, bika, tehén, kan, göbe; az állatlegeltetők a kanász, a pásztor (csordás) és a libapásztor. Az 1950-es évek elején még él a régi népi jogszokás, hogy december 27-én, János napján – ami amolyan félünnep volt, karácsony harmadnapja –, választották meg a községházán a pásztort és a kanászt, de ez csak a községi legelőkön dolgozókra vonatkozott. A szövetkezet márciusban pályázat

útján választotta a pásztort, akinek kötelessége volt legeltetni a marhákat, etetni a bikákat, és a tövises cserjéket pusztítani a legelőn. 1955-ben még él a törvény, hogy a katonai ügyosztály nyilvántartást vezet a hadsereg részére alkalmazható lovakról: *„akik a legutóbbi katonai lóvizsga után beszereszktek kocsit, vagy lovat, amely még nincs bejelentve a katonai ügyosztályon, és az 1952 évtől levő csíkok is akik nincsenek bejelentve, azok okvetlenül jövő hét folyamán a szerdán jőjenek aszt bejelenteni”.*

A legeltetés általában tavasszal kezdődött:

„Értesítetnek a tehéntartó gazdák, hogy a pásztor Húsvét után megkezdi a delelőre hajtást, és akinek van tehenük, azok azt ettől a naptól kezdve kiereszthetük a pásztor elé.”

Legkésőbb május elején már legeltetett a pásztor. Előtte a legelőkről eltávolították az ott tárolt szalmát és polyvát, majd pedig fogással megtisztították a legelő területét. A legeltetési díjakat is minden évben meghatározzák.

„Legelő és folatási díj 1 marhától 500.- dinár. Egyben értesítetnek a jószágtartó gazdák, hogy legelődíj képen 1 drb. éves disznó után kell fizetni 200.- dinárt, féléves disznó után 100.- dinárt. Továbbá 1 drb. ló legeltetése díjja 200.- dinár, és liba legeltetési díj fejében 20.- dinárt kell fizetni drb. Felhivatnak a ló tulajdonosok, hogy lovukat őrizetlenül a legelőn szabadon ne hagyják, mert aki lovát őrizetlenül vagy szabadon hagyja, meg lesz büntetve”, ugyanis a szabadon legelő lovak esetleg szerencsétlenséget okozhattak. Épp ezért kimondják, hogy a lovakat szabadon ne engedjék a legelőn, tegyenek nyűgöt a lábukra, vagy pányvássák le őket. A pásztorok fizetése itt nincs említve, csak a legelőhasználati díj, de másutt igen, méghozzá úgy, hogy természetben is fizették őket, meghatározott mennyiségű kenyeret, szalonnát és 5 kg búzát kaptak minden jószág után a munkájukért.

Juhtenyésztésről, ami valójában nem is volt elterjedve Kupuszinán, nincs szó a hirdetésekben, pusztán egyszer említenek birkalegelőt: *„A néphatóság ma d. u. litánija után árverés útján a községházánál kifogja adni a gödrökben levő fűveket birkalegelőnek”,* valamint a legeltetési díjak meghatározásánál szerepel, hogy a birkák után 100 dinárt kell fizetni 1953-ban.

A szárnyasok közül a libák, kacsák, csirkék szerepelnek a hirdetésekben, s az új csirkefajták közül a leghorn és az izlandi.

A libákkal sokszor foglalkoznak a hirdetésekben, ugyanis a legelőről való hazatérésük többféle kár okozója is volt, olykor repültek, és megrongálták az új villanyhálózatot, s ezért arra kérték a libatulajdonosokat, hogy vágják le a libák szárnyait:

„mert a libák repülnek, neki mennek a vilany hálózatnak, és sok károkat okoznak, és ebből kifolyólag még nagyobb kelemetlenség is származhatik, mert a vonal állandóan elvan látva árammal, a drót elszakad le esik és közben pont ott hajthat valaki kocsival, és agyon veri a kocsist lovaival együt, tehát mindenki vágja el a libái szárnyát, mert akik eszt nem teszik meg a libáik lelesznek löve és a tulajdonos szigorúan lesz büntetve”.

Magának a libapásztornak a felfogadása sem volt községi feladat, hanem a gazdáknak maguknak kellett ezt megtenniük:

„Értesitetnek a liba tartó gazdák hogy a liba pásztor felfogadását saját maguk szervezzék meg és fogadják fel mert a néphatóság ha talál az az utcákon libákat befogja hajtatni és kiváltás büntetést is von maga után.”

LEGELETETÉS

A legeltetés módjáról is gondoskodtak: a legelő lovakat a gazdának kellett őriznie (a gazda azért vezette a legelőre lovát, a lovait, hogy így táplálja őket az otthoni kevés takarmány miatt); a legelő minőségének védelme érdekében pedig elrendelik, hogy a disznók orrába drótot kell tenni, *„mert a kijáró disznók a legelőket föltúrják és tönkre teszik. Mert a legelő kizárólag csakis legelni van a disznóknak, és nem pedig túrni”*.

A legeltetés kapcsán természetesen szó esik a falu határában levő legelőkről is, régiekről és újakról, községekről és szövetkezetiekről egyaránt. Abban az időben a leginkább használt legelők: Szigeti legelő, Mélyszékesi legelő, Szigetvári legelő, Székesi legelő, Moháti új legelő, Vágóhídon túli legelő, Lukovistyai legelő. A Mélyszékesi legelőt újnak nevezik, ahova a szövetkezet növendék borjakat várt, akolépületet is építettek számukra, s állatorvosi felügyelet alatt tartották az állatokat. A sertések és a tehének Duna menti erdőben történő legeltetésének a feltételeit is meghatározták, *„akinek a disznaji az erdőben vannak, azok*

csendben, kiabálás nélkül etethetik, mert máskülönben ki lesznek küldve az erdőből, a vadászat miatt”. Az ott legelő jószág beoltását is számon kérték a gazdáktól, természetesen a zombori Erdőhivatal rendelete alapján: *„mindazok akiknek a jóságai bent vannak a Szigában az erdőben, azok még ma délután 2 órára menjenek el a Verli féle kocsmába, és fizessék ki a jóságai után a legelő díjat, és mindenki vigye magával az oltási cédulat*”. Ebből a hirdetésből értesülhetünk az erdei makkoltatás, legeltetés elterjedtségéről, a Kupuszinához legközelebb eső erdőrész nevééről, és az oda vezető utcában [Duna utca – betoldás tőlem, S. I.] levő vendéglő nevééről, tulajdonosáról [Verli József – betoldás tőlem, S. I.] is.

A jószág takarmányozási gondjainak megoldásában a helyi földműves-szövetkezet is igyekezett segítséget nyújtani: fűkaszaló gépet vásárolt, amivel szolgáltatást végzett a gazdáknak. Széna, here, muhar, zab, korpa, száraz cukorrépaszelet, kukoricaszár, szecska, pelyva, szalma egyaránt kapható volt.

MÉHEK

A méhek csak nagyritkán említetnek a hirdetésekben. Szó van eladásra szánt méhekről, szerepel a méhész, mint foglalkozás, a méhésztanya pedig a Budzsák határrészben fontos tájékozási pont.

ÁLLATEGÉSZSÉGÜGY

Állategészségügyi rendelkezéseket is foganatosítottak a faluban. 1953. szeptember 23-án közhírré tétetett:

„Felhívatik a lakosság figyelmé, hogy e hó 25-én, azaz pénteken 1 órától 6-ig délután a Kiserdőben be lesznek oltva az összes patás állatok lovak, öszvérek, szamarak – tekintet nélkül korukra, tehát minden gazda, akinek bármilyen patás jószágja van, az a jelzett időben vezesse azt elő a Kiserdőhöz, ahol az oltást fogják végezni. Minden beoltott jószág után 50 dinárt kel fizetni, tehát pénzt mindenki vigyen magával. Szombaton reggel 6–9 óráig mindenki újból vezesse elő a beoltott jószágát ugyancsak a Kiserdőhöz az oltási eredmény ellenőrzése végett.”

Ezenkívül történt szarvasmarhaoltás tüdővész ellen, szarvasmarhaoltás és vérvétel, lóoltás, az anyakocák vizsgálása, a tehének ivarérettségének vizsgálata, disznóoltás, baromfioltás, a kutyák oltása; passzusok-járlatlevelek kiadása a vásárra kerülő állatokról, elhullott nagyjóság bejelentése, de eseménynek számított az állategészségügyi film vetítése a moziban is.

A MEGTERMELT JAVAK ÉRTÉKESÍTÉSE

A kupuszinai földművesek által megtermelt mezőgazdasági termékeket általában a környező városok piacain értékesítették, illetve szombaton reggelenként a faluban is tartottak piacot a községháza előtt, ahol többek között a helyi szövetkezet is felvásárolta a tojáskínálatot. Ezenkívül a helyi Pčela Földműves-szövetkezet vásárolt fel nagy mennyiségben szinte mindenféle terméket. A helyi Kulpin, majd Bratsvo konzervgyár is megvette a falu határában termelt paradicsomot, illetve más zöldségfélét. Más cégeknek is voltak megbízott képviselői a faluban, akik felvásárolták a termékeket. Ilyen hirdetések voltak:

„1953. XI. 21. Szmolenicki János értesíti a lakóságot, hogy fölvásárol kövér és sovány disznót, marhát, örölt paprikát, krumplit, hagymát, celert és más kerti veteményt, jóság takarmánt a legmagasab napi áron, az árú átvételkor azonnal fizet, az áráról nála lehet érdeklődni és az árú mennyiséget nála bejelenteni, lakik Petőfi u. Maros Pál mellett.”

„1953. VII. 14. 16. Sulc István értesíti a Lakoságot hogy akinek van roza, vörös, vagy kronics krumplia elado a Krumpli nem lehet kiseb a jérce tojás nagyságánál szerdai rakodásra 10 Din kiloja, és akinek van foghajmája szár nélkül 45 Din kiloja, kajsi barack kiloja 22 din 80%kos eretnek kel leni tojásnak 12 Din darabja, ezen árukat minden mennyiségbe átvesz, tojást és a barackot és a foghajmát a házána veszi át és atvetelkor azonal fizet akinek volna elado ijen áruja azok minden nap jelencsek nála a házána és akinek van bika vagy üszö bornyúja ajs nála jelencse, akinek szuksege van pénzre, kapnak az árura előleget, Keri a lakoság szives pártfogását.”

„1954. I. 10. Molnár Pál a csörvönkai cukorgyár megbizottja értesüli a cukorrépa termelőket hogy a leszállított répáért járó száraz szelet megérkezett akik a részikre járó szeletet még nem kapták meg, azok azért holnap és holnapután jönnek ki az állomásra a szeletért. A szelet zsákban van nem kel rá semmit hozni. Egyben értesítetnek mindazok akik az 1954-es évben akarnak cukorrépát termelni természetbeni fizetésért aza 2 és ¼ kg cukor és 3 kg száraz répa szeletért és még nem kötöték meg a termelősi szerződést mindazok foljő ho 20 ig kössék meg a szerződést, mert később a gyár nem fog elfogadni szerződéskötőt cukorért, csak pénzert 350-dinárért metermázsáját. A szerződőt minden nap meg lehet kötni Molnár Pálnál, akinél a termelők mindere vonatkozó béveb felvilágosítást is megfognak kapni.”

„1953. VII. 30. Felhivatik a lakosság figyelmé, hogy Vasárnap délelőtt Kőnyék utca 24 szám alatt Molnár Jozsefnél felvásárolják az üres mák fejet, akinek ilyen van, az a jelzet napon vigye le a megjelölt helyre ahol ártfognak venni és kilonként 8–10 dinárt fizetnek.”

Az egyre ismertebbé és nevezetesebbé váló kupuszinai vöröshagyma külföldön történő értékesítéséről is hírt adnak a hirdetésben:

„1955. II. 20. Pcsela szövetezettel értesíti tagjait, hogy a vöröshagyma külföldre való szállítása a keddi, azaz holnaputáni nappal leáll, azért felhívatnak mindazok, akiknek van vöröshagymájuk eladó, azok azt holnap és holnapután hozzák ki az állomásra, az ára holnap és holnapután még 22 dinár. Tekintve hogy a hagyma külföldre való szállítása megszűnik.”

A közismerten piacozó kupuszinaiak többnyire a saját szerükön vitték az árut a közeli, illetve kissé távolabbi, bácskai piacokra. A földműves-szövetezettel által felvásárolt termékeket vasúton szállították a megrendelőhöz:

„1953. IX. 24. [...] a szövetezettel értesíti tagjait, hogy holnap és holnapután, pénteken és szombaton semmi

féle árut nem fog átvenni azon oknál fogva, miután a vagonok a rumai ünnepségre le vannak foglalva, és a szövetkezet nem kaphat vagonokat az áru elszállítására, hétfőtől kezdve minden nemű áru minden nap át lesz véve minden korlátozás nélkül.”

Az alábbi hirdetés már a magánszemélyek által távolabbi piacokon történő áruértékesítésre is utal, valamint arra, hogy oda ők is vagonokkal szállították árujukat, mégpedig a nagy mennyiségben megtermeltet:

„1955. IX. 18. A krumpliszállítási engedély illetve igazolvány kiadására mindenki hozzon magával 230 dinár értékű okmánybélyeget, mert anélkül nem lesz kiadva. Úgyszintén mindenkinek tudnia kell a kocsijának a számját, hogy ha kocsival viszi piacra, amennyiben vagonnal megy, akkor be kell adni a vagonnak a számját, amellyel a krumplit szállítja.”

A faluban megvásárolandó áru árát a felvásárló minden héten kihirdette. Ez leginkább vasárnap a nagymise után történt, de ha a szükség úgy kívánta, történhetett a hét bármely napján. A szövetkezet hirdetőtáblát is kihelyezett az épülete elé, amelyen ingyen hirdethettek a tagok.

ÁRUELŐKÉSZÍTÉS ÉRTÉKESÍTÉS ELŐTT

A termelőszövetkezetben felvásárlásra felkínált mezőgazdasági termékeket meghatározott szabványok, előírások szerint lehetett csak eladni. Ez vonatkozott az osztályozásra minőség és nagyság szerint: tyúktojás nagyságú krumpli, 10–12 cm-es uborka, 3 cm-nél, illetve később 4 cm-nél nagyobb átmérőjű vöröshagyma, apró hagyma 2–4 cm-es átmérőig; a vöröshagymának egészségesnek kell lennie, nem lehet kopasz, azaz felső héja is legyen, fokhagyma és sárgarépa szár nélkül; csak érett, piros paradicsomot vettek át, ugyancsak teljesen piros, érett paprikát lehetett eladni, mert a félérett és bepállott paprikát nem vették át; az őrölt paprikát csomagolva és leplombázott csomagolásban árusították; a dughagymából ki kellett szelelni a héjának maradékát; „*aki el akar adni ipari paprikát szárított, zúzott állapotban, azok azt kizozhatják minden kedden, csütör-*

tökön és szombaton a szövetkezetbe. A zúzott paprika kell hogy penész- és sztonkamentes legyen”; stb.

VÁSÁRHIRDETÉSEK

Környékbeli és távolabbi települések vásáraitra invitáló plakátok is érkeztek a kupuszinai Népbizottság címére. Az azon levő vásárhirdetést a kisbíró kihirdette. Így például a kupuszinaiak a következő bácskai településekre jártak árusítani vagy vásárolni: Zombor, Pivnica, Szabadka, Bezdán, Szivác, Hódság, Temerin, Becse, Kúla, Sztapár, Bajmok, Jagodnjak, Bácskeresztúr, Topolya, Verbász, Szenttamás, Bács, Ómoravica, Bácspetrőc, Gombos, Gajdobra, illetve Baranyába Vörösmart, Hercegszőlős, Laskó, Bolmán, Szlavóniába Vukovár és Dálya városkákba.

FÖLDBÉRLÉS

A kupuszinaiak a falu határában levő termőföldet mind megművelték. Lakóházat, tanyát a határban csak keveset építettek, kupuszinai tanyasi gazdálkodásról tehát alig lehet beszélni. A hirdetésekben is csak a szomszédos települések határában álló tanyákról (Kucskai szállások – apatini vagy vörösmarti területen, Kéngyia – Bezdán mellett, de batina/iskőszegi területen, Bezdáni sziget – bezdáni terület, Kandlia ~ Kandle ~ Kallija – apatini területen), és a melljük emelt gazdasági épületekről esik szó. Néhány gazdának más falu határában volt tanyája, leggyakrabban a szontai határban. Ismert volt a szontai rét, mint a kupuszinaiak által termesztett konyhakerti veteményeknek megfelelő talajú terület, amelyet a szontaiak nem tudtak gazdaságosan hasznosítani, s így a kupuszinaiak kisebb-nagyobb parcellákat vásárolhattak, művelhettek. A Bács városához közeli Bogyán faluhoz tartozó Bogyáni rétben (a rét neve Barkás) ugyancsak vásároltak kupuszinai gazdák olykor nagyobb darab földet is, ahová tanyácskát is építettek, s az ott termelt konyhakerti veteménytermésüket a Duna jobb partján fekvő Vukovár városának piacán értékesítették. Ottani eladó földekről az itt-honi, kupuszinai gazdákat is értesítették hirdetés útján:

„[...] ma d. u. 1 ór. önk. árverés útján elfogja adni a házat ott a háznál tartja az árverést Duna utcában [...], ugyancsak elad szabad kézből örökáron 8 hold szántó

földet cserepes tanyával a Bogyáni rétben (Barkásban), alku szerint meg egyezhetnek a tulajdonossal.”

A falu határában magánszemélyektől, a szövetkezettől, a községtől, vagy az egyházközségtől egyaránt lehetett földet bérelni. A Kupuszinához közeli reptér parancsnoksága is nagyobb területű földet ad ki bérbe, egy évre. Más települések határában bérelhető földekről is hirdettek Kupuszinán. A föld bérbeadását is jelenteni kellett a néphatóság adóhivatalánál.

A föld bérlése történhetett pénzért vagy termésrészt, kukoricáért, felesből, harmadából, ötödéből, esetleg készpénzért ún. búza valutában számítva. Szövetkezeti kukoricaföldet kapáltak ötödéből, földet béreltek a Népbizottságtól (a faluközösség földjét), s a haszonbérbe vett községi földekért a bért búzaértékben állapították meg, azaz az aktuális búzaár képezte az elszámolásnál az alapot (a valuta ingadozó árfolyama, valamint az elmúlt tíz évben megtörtént pénzcseré miatt így okosabb volt a bérleti összeg megállapítása. Sokáig élt ez a jogszokás, illetve még napjainkban is így számítják ki a föld árendálásért járó összeget). A szövetkezet a Gömbölyű barában és a Tulahídon gabonáért adott bérbe földeket; a Manasztir alatt, a Maháti kút körüli és a Kenderföldek alatti földeket „zab alá”, illetve „zab alá szénának” adta ki feles használatra, azaz a termés haszon feléért. Ugyanott a szántókat felesből adták ki „kukorica alá”. Az érdeklődők összejövetele a Drezniczai csárdánál, illetve a Vashídnál volt. A takarmány a szövetkezeti tenyészállatok ellátására kellett. A határban több helyen levő Angyalos nevű földeket évente árverés útján bérbe adták. (A Manasztir földek mindkét végén voltak bérbe adott Angyalosok.)

De léteztek földterület bérbeadásának más formái is:

„A községi népbizottság felhívja a lakosság figyelmét, hogy e hó 22 én, azaz hétfőn reggel 8 órai kezdettel ki fogja adni 3 évi haszonbérbe az összes angyalosi földeket nyilvános árverésen búzaértékben. Az első bérleti év, az árverésen elért bérösszeg felét azonnal ki kell fizetni, míg a másik felét a következő év október hónapjában. A következő 2 évben pedig mindig felét március hónapban, és a másik felét pedig október hónapban a hivatalos búza árfolyam szerint kell fizetni. Akik tehát bérelni akarnak földeket, azok a hétfőn

reggel jelennyenek meg a helyszínen. Kezdetre, vagyis gyülekező a Budzsák utca végén.”

Más hirdetés szerint magánszemély 4 hold szántóföldet ad haszonbérbe a zombori határszélen a Károly szállásnál. (Ez a szállás valójában vasúti megálló volt Kupuszina előtt mintegy 3 km-re.) Magánszemély „7 és fél hold földjét több évi haszonbérbe kiadja, a kivenni ohajtók elmehetnek hózza és megegyezés utjan kivehetik tőle lakik Kosut ucaba 25 hazszam alatt”. Érdekes hirdetés hangzott el 1953. március 29-én, amely már a termelő-szövetkezetek, azaz a kolhozoknak nevezett szövetkezetek felbomlását ismerteti:

„A Helybeli PETŐFI SÁNDOR Termelő Szövetkezet értesíti a lakóságot, hogy azokat az 1953 évre kötött földbérleti szerződéseket melyek a magangazdak földjeinek bérbeadására szólnak a szövetkezet azonnali hatállyal érvénytelennek nyilvánítja. Evvel kapcsolatban felhivatnak azok a bérlők akik a bérbevett földet még nem veteményezték be, hogy azt tovább ne műveljék. Aki pedig már megművelte és beveteményezte azok a bérbevett föld gazdajával a bérletre vonatkozóan egyezzenek meg. A bérlők akik ezekre a földekre a földbérlet pénzbeni részét a szövetkezetnek befizették, azok a pénzüket a szövetkezettől vissza fogják kapni, amiről a szövetkezet külön fogja az illetőket értesíteni. A községi földekre és így az Angyalosokra vonatkozó földbérleti szerződés továbbra is érvényben marad és a bérlők a szerződés feltételeihez alkalmazkodjanak.”

A szocialista korszakban, az agrárreform idején maximalizálták a gazdaságok földterületének nagyságát, és 17 katasztrális holdban állapították meg a legnagyobb birtokolható területet. Az e fölötti területet elkobozták, s ingyen kiosztották a föld nélküli lakosoknak. A faluban ezeket a földeket Tito-földnek, vagy agrárföldnek nevezték/nevezik az agrárreform után. A korábbi, I. világháborút követő földosztás során a szerb önkéntes katonáknak, dobrovoljacoknak adtak földet. Ezek az emberek zömükben a falutól távol éltek, s ők is bérbe adták földjüket. Erről szóló hirdetés:

„Manojlovics Dusan örököse Paroski Sónia a Kupuszini határon levő volt dobrovolyác földjét 5 h 346 négyszöglet, a Cseresnyés dűlőnél levő útnál a Kupuszini és Monostori határnál, Domorád József földje mellett, holnap d. u. 2 ór Ott kint a helyszínén önk árverés útján ki fogja adni az 1954. gazdasági évre haszonbérbe a legtöbbet ígérének.”

Hasonló hirdetés, csak éppen más település határában való földbérlés lehetőségét adja hírül:

„Ot József volt Kupuszini mészáros, aki most Kígyóban tartózkodik, az ott lévő 9 hold földjét szállással és jószággal együtt ki fogja adni...”

FÖLDELADÁS

A lakosság számának növekedésével a kupuszini határ már a 19. század végére igen szűknek bizonyult. Erről szoltam már *A kupuszinaiak kirajzása a XX. század elején* című tanulmányomban (Silling István: *Tegnap és ma. Adalékok Nyugat-Bácska néprajzához*. Újvidék, 1998, Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság, 21–38). Nem volt ez másként a múlt század közepén sem. Az állami és a szövetkezeti földekből vásárolni nem lehetett. Az egyetlen földvásárlási lehetőség a magánkézből való volt, ugyanis Jugoszláviában a kommunista időben is 17 katasztrális hold nagyságig meghagyta az állam a gazdák földtulajdonát. Mindig akadt olyan személy vagy család, akinek valamilyen oknál fogva el kellett adnia valamely darab földjét. Erről a szándékaról leginkább nyilvános hirdetés útján ismertethette meg a faluközösség tagjait. Ezeket a hirdetéseket külön nem említem, bár a tulajdonos lakhelyének pontos címét is említik, sőt a vásárlók könnyebb tájékozódásáért még a szomszédját is megnevezik. De mindez a könyv további részében olvasható, pusztán a földterület nagyságát, az ott termesztett növényt, a dűlő nevét, az esetleg feltüntetett eladási indokot és a vásárlás körülményeit tüntettem fel: Lukoviscsai 300 négyszögöl földjét szabad kézből örök áron eladja, megegyezés útján megvehetik tőle; Kucska alatti kaszáló; 1 darab Bresztovac föld; Szabadosi kaszálón levő 1482 négyszögöles föld; Monostori lakos 1700 négyszögöl földjét, a Falción féle földből való, szabad kézből

örök áron eladja, ... ma d. u. 3 óráig itt fog tartózkodni a Gosszé féle vendéglőben; egy hold Falción féle föld szőlőtelepítéssel együtt; a Szauborn féle földből levő 800 négyszögöl; Kucska alatti kaszáló és egy darab Kukoricaföld; a kupuszini határon levő 6 és $\frac{3}{4}$ hold remanciális föld és a Szigetben 1 hold 1302 négyszögöl; 800 szögöl a Falcion féle földből a Cseresnyefa dűlőben; az Ulicska közben levő 1000 négyszögöl föld; Kucska alatti 600 négyszögölös kaszáló; 1000 négyszögöles Jogi földjét, amely a temető mellett van, és egy darab 700 négyszögöl Angyalosi föld; Sztapári lakos a kupuszini határon levő földjét 8 h. 360 négyszögöl a röptér alatt, ami községi föld volt, szabad kézből örök áron eladja holdanként, parcellákban is; a Szaubornál levő Angyalos; Bresztovác föld, 1000 négyszögöl; Beográdi lakos eladja szabad kézből örök áron 5 h 240 négyszögöl volt dobrovolyác földjét a Monostori és Kupuszini határ mentén, a Lukovista és a Manasztirok alatt; Balatoni kaszáló 1000 négyszögöl; 2 $\frac{1}{2}$ hold föld a Bogyáni rétben (Barkásban) szabad kézből örök áron eladja, vagy itt helyben is elcserélné földért; a Monostori határon, a Falcionál levő 2 $\frac{1}{2}$ hold szántóföld és a Vörösmarti Kucskában lévő 1000 négyszögöl föld; a Papárkán levő föld (...) a háza mögött, ami házhelynek is megfelel; a Kucskában levő 1050 négyszögöl szőlővel betelepített föld és a Falcionnál levő 500 négyszögöl Angyalos föld; 2.300 szögöl föld (...) Szabadosi kaszáló egyben vagy parcellákban; 800 négyszögöl szántó föld a Kucskában; 1260 négyszögöles Angyalos föld, a Monostori határban, a földből esetleg a felét is eladja; a Monostori határon az akácnál levő angyalosi földjét; a Monostori határban levő angyalosi föld a Veliki lápban, és egy hold Középső réti föld; 500 négyszögöl Kucska alatti föld; monostori lakos 1 és fél hold földjét, amibe 400 szögöl szőlő van a Mejevica szállásnak erről a feléről, a csatornáknak ezen a felén; Runyai kaszáló földjét; 800 négyszögöl Jogi föld; 1800 szögöl Süketlapos és 2000 szögöl kucsikai föld.

A három év töredékes hirdetési listáján soknak éppen nem nevezhető földet árusítottak kupusziniak, illetve a Kupuszina határában termőfölddel rendelkező egyének. Ezek a hirdetések érintik szinte az egész kupuszini határt, és csak néhány dűlőnév maradt ki, azaz ott nem történt hirdetés általi földárusítás. De még így is sok-sok földrajzi névről történik említés.

FÖLD- ÉS HÁZÁRUSÍTÁS EGYÜTT

Azonban olyan hirdetések is előfordulnak, amelyeken a gazda a házával együtt árusítja, árverésen vagy szabad kézből a földjét. Bár ennek okát sem lehet kideríteni, hiszen a család összeköltözése, örökösödés, vagy a faluban más helyen történő házvásárlás miatt eladóvá válhatott a korábbi hajlék, de a 21. század elején élők recens emlékezete szerint a faluból történő elköltözés is oka lehetett a ház és a föld eladásának. Az eladó házak helyrajzi meghatározása mutatja, hogy a falu mely részében cserélt több ház gazdát, illetve szerették volna, avagy kényszerültek eladni házukat a gazdáknak. Arról ismét csak nem szól a hirdetés, hogy az eladási kísérlet milyen eredménnyel járt. Ilyen hirdetések: nyilvános árverés útján örök áron el fogja adni a házát és 3 darab földjét, az árverést a házánál fogja megtartani, Csillag utca 3 szám alatt Sóta Mihály mellett; árverés útján el fogja adni a házát, ott a háznál tartja az árverést Duna utcában a Balog József vendéglője mellett, ugyancsak elad szabad kézből örök áron 8 hold szántóföldet cserepes tanyával a Bogyáni rétben; önk. árverés útján el fogja adni a házát (...) ugyancsak elad szabad kézből örök áron 8 hold szántóföldet cserepes tanyával a Bogyáni rétben (Barkásban), alku szerint megegyezhetnek a tulajdonossal; szabad kézből örök áron eladja 2 hold földjét és házát, megegyezni lehet vele a lakásán, Iskola utcában a posta mellett; árverés útján eladja a házát és 3 darab földjét, az árverést jövő vasárnap fogja megtartani a haznál, lakik Szigetvár 2. szám alatt, Balog György mellett; árverés útján el fogja adni a házát és 2 hold szántó földjét, lakik Petőfi utca 11. szám alatt Péter István mel(lett); árverés útján el fogja adni a házát és Harmadik barai 1500 négyszögöl szántó földjét, az árverést a házánál fogja tartani, Kossuth utcában, Potánci István mellett; szabad kézből örök áron eladja a házát és több darab földet, (...) lakik János utca 6. szám alatt, Lovász József mellett; szabad kézből örök áron eladja a Marsall Titó utca 72. szám alatt levő házát, Antalovics Janos mellett, azon kívül eladja a Szőlő földet, egy Balatoni földet, lakik M. Titó 66. szám alatt Domorád Imre mellett; szabad kézből örök áron eladja a házát és egy darab földjét, vevők megegyezhetnek vele lakik Halász utcában Soód József mellett.

ELADÓ HÁZAK

Néhány eladó házról már említés történt a fenti sorokban, azonban a falu lakosai ennél több házat árultak a tárgyalt időszakban. Természetesen a hirdetések nem szólnak azokról a házeladásokról, amelyeknél az eladó és a komoly vásárló maga is meg tudott egyezni az árban, s nem kellett az eladás szándékát közhírré tenni. Az eladásra hirdetés által kínált házak száma nem is olyan kevés a három év alatt, s az is megfigyelhető, hogy mely utcákban volt a legtöbb: önkéntes árverés útján örök áron el fogja adni a házat, a helyszínen, M. Titó u. 35. szám alatt, Koleszár Pál mellett; nyilvános árverésen el fogja adni a Diófa utca 35. szám alatti házat; el fogja adni a házat szabad kézből örök áron, venni óhajtok megegyezhetnek vele a lakásán, Zöldfa út 41. szám, Sóta István mel(lett); eladja szabad kézből, megegyezés útján a házat, lakik Kossuth Lajos utca 74. szám alatt; nyilvános árverés útján el fogja adni a házat, az árverést a háznál fogja megtartani, Fehér galamb utca 1. szám alatt Soód József mellett; nyilvános árverésen el fogja adni a Diófa utca 35. szám alatti házat; árverés útján el fogja adni a házat, amely van Halász u. 6. szám alatt, Buják Pál mellett; nyilvános árverés útján el fogja adni házat ott a helyszínen, János u. Mikó János mellett; Halász út 10. szám alatti lakos szabad kézből örök áron eladja a házat, Buják Pál mellett; szabad kézből eladja a házat, lakik Vasút utca Konzervgyárnál szemben; örökáron szabad kézből eladja a házat Fehér Földön; házat az örökösei (...) árverés útján el fogják adni, a ház van M. Tito út. Fiser Mihály mellett; szabad kézből örök áron eladja a házat, érdeklődők megegyezhetnek vele a lakásán, Vasút utcában 8. szám alatt; eladja szabad kézből örök áron a Duna utcában 55. szám alatt levő házat Horvát Pál mellett, és eladja a Csillag utcában levő házat Baják Jánosné mellett, megegyezhetnek vele a lakásán, Duna utcában Horvát Pál mellett; önkéntes árverés útján el fogja adni a házat a Kossuth utca végén 94. szám alatt, a vételárat földben is lehet fizetni; szabad kézből örök áron eladja a házat, vagyis a kocsmahelyiséget berendezéssel együtt, vagy csak a házat berendezés nélkül is, érdeklődők a feltételeket megtudhatják önála, lakik a Csillag utcában 37. szám alatt; szabad kézből örök áron eladja a házat, amely van a Szigetváriban 2. szám alatt Balog György mellett.

A meghirdetett 18 eladó ház közül 2 a Tito, 2 a Diófa, 2 a Zöldfa, 2 a Kossuth, 2 a Halász, 2 a Csillag utcában állt, míg egy-

egy a Vasút, a Fehér galamb, a Duna, a Fehérföld és a Szigetvár utcában volt, egynek a címét nem olvasta fel a hirdető, bizonyára annyira nyilvánvaló volt, hogy kiről is van szó.

ELADÓ HÁZIÁLLATOK

Az ingatlanok után a nagyobb háziállatok eladására is sor került, ha annak valamilyen oka volt. Így árusítottak pl. lovat, paripát, kancát, bikát, tehenet, borjút, kövér disznót, anyakocát, göbét, malacot, süldőt, birkát.

ELADÓ MUNKAESZKÖZÖK

Mezőgazdasági munkaeszközök eladása is történt hirdetés által. Elhalt szülők után maradt felszerelés, elköltözés miatti fölösleg, a megújított gazdaságban már nem szükséges eszköz árusítása zajlott ily módon is. Az eladásra kínált eszközök: kocsi, kapálóeke, lánchorona, vaseke, kettes eke, henger, vasfogas, vetőgép, tragacs, lóra való szerszám, szélrosta, szánkó, megvasalt szánkó, szecskavágó, permetezőkanna, kétágú létra.

IPAR

Kupuszinán 1938-ban létesítették a Dunderski féle Kulpin konzervgyárat, amelyben eleinte paradicsomkonzervet készítettek. Az 1960-as években történt megszűnéséig sok helybéli és vidéki, főleg apatini munkást alkalmazott ez a konzervgyár.

A gyáralapítást és a háborút követő években többféle zöldségféle feldolgozására is sor került. Szárított paprikát is őrltek. Íme, erről egy hirdetés 1953-ból:

„A helyi BRATSTVO konzervgyár értesíti a lakosságot, hogy e hó 16-ikától, azaz hétfőtől kezdve megkezdí a paprikaőrlését magántermelők részére. Őrlési díj-szabás kilógrammonként 35 dinár. A paprika szárazon és lecsipkedve, szárától mentesen lesz átvéve, minden nap a gyárban reggel 7-től délután 3 óráig, ugyanúgy a kész áru átvétele is ebben az időben történik.”

Csakhamar változás történt a paprikaőrlési feltételekben:

„A helybeni Konzervgyár értesíti mindazokat, akiknek van fűszerpaprikájuk őrlésre, hogy holnapi naptól kezdve átvesz fűszerpaprikát őrlésre. A paprikát nem kell felfűzni, a gyár végzi a szárítást is. A gyár kiőröl édes, félédes és erős paprikát. Az őrlési díj minden kilogramm örölt paprika után 75 dinár. A gyár vámot nem vesz. Erre vonatkozó bővebb felvilágosításért a termelők forduljanak Kvit Józsefhez a gyárban.”

A feltételek könnyítésének oka lehetett a konkurencia jelenléte, vagyis az, hogy a faluban működtek hasonló szolgáltatást végző magán paprikamalmok, ugyanakkor némely gazdának saját paprikaszárítója is volt:

„Popov György paprikamolnár értesíti a lakosságot, akinek van fűszeres paprikája szárítani való, azok előzetes bejelentés mellett elhozhatják, és jutányos szárítással mellett lesz nekik megőrölve, és akinek szüksége volna nemes fűszerpaprikamagra, azok nála kaphatnak.”

És egy tanulságos figyelmeztetés:

„A községi népbizottság a legszigorúbban felhívja a lakosság figyelmét, hogy a legszigorúbban tilos magánházaknál bármilyen szárítót de különösen paprikaszárítót külön engedély nélkül építeni, és pedig a tüzesetek elkerülése végett. Ha valaki ilyen szárítót akar építeni, köteles arra szabályos építési engedélyt kérni. A jövő héten szigorúan ellenőrizve lesz a faluban, hogy kinél van paprikaszárító, és ha engedély nélkül van építve, az építészeti törvény és szabályok értelmében azonnal büntetőeljárás lesz indítva.”

A faluban a kendergyár a háború utáni években megszűnt működni.

IPAROSOK

Az iparosok közül többen is tettek közzé hirdetést a szolgáltatásokról, illetve a hirdetésekben említik néhányukat: pék (Pap László, Fuderer János péksége, Anica néni péksége, Gosszé féle pékség, Pék Feri péksége, Szalai Mihály, Bogosity Jenő), mészáros (Sóta András, Ot József, Kedves János), molnár (Sza-

lay Ferenc), paprikamolnár (Popov György), borbély (Anitics Antal, Antalovics József, Pandek József, Kazimity András), vendéglős (Turi József, Juhász Pál, Balog József, a Gosszé féle vendéglő), pálínkfőző (Kis Pál, de névtelenül más kazánosokat is emlegetnek a hirdetések), tortalapsütő-ostyasütő (Kovács Frigyesné), striker-kötőde (Krum Antal), szabó (Cservenkovics Gábor), cipész-suszter (Balog István), bognár (Jánosi József), darálás (Davidovics Pál), villanszerelő (Kiss Mihály, Gábor József), kovács (Pető György, Simunovics Péter, Zvara János a Breszkocs féle műhelyben), szíjgyártó (Mikó Pál örökösei a szíjgyártó mellett), csárda (csarda bentaros), kocsmáros (Balog József), pingász (Janovics András), motoros fa- és szecskavágó (a zombori Hajnal Antal kínálja szolgáltatásait Kupuszinán).

A pékek bizonyos összegért az asszonyok által otthon bedagasztott kenyéértisztát is megsütötték, lisztért is cseréltek, pénzért is árusították a kenyeret, s vállaltak mindenféle sütést. A hirdetésben jelölik, hogy jobbra barna kenyeret sütnék. A sütés kezdetét pontosan megadták, így a vásárlóik tudták, hogy mikor kell a kenyéért menniük.

A mészáros értesítette a lakosságot, hogy nála naponta kapható friss marhahús, borjúhús, disznóhús és füstölt szalonna, valamint szalámi, debreciner és zsír is. Nagyobb ünnepek előtt a szükséges disznóhús igénylését előre kérte jelezni. Az állattenyésztőket kérte, hogy eladó marhájukat, borjújukat, disznójukat nála jelentsék, amit napi áron megvásárol, és az árát azonnal ki is fizeti. A darált húsból készült élelmiszert tölteleknek is nevezték.

A kötő *„Krum Antal striker értesíti a lakosságot, hogy újból megkezdte a mesterségét folytatni, és vállal mindenféle kötött árut, s lehet nála kapni mindenféle kötött árut”.*

Új szolgáltatás volt a darálás:

„értesíti a lakosságot, hogy egy villanydarálót berendezett, és minden nap fogad bármilyen gabonaneműt darálásra, pontos kiszolgálás mellett.”

Az iparosoknak iparendéellyel kellett rendelkezniük.

A falu szélén halastó is létesült, amihez halastó-használati engedélyt kapott egy helybéli vállalkozó. Az apatini kommunális vállalat halászati jogot adott ki a Kucska vizében történő halgazdálkodásra.

Az iparosok munkaeszközei közül gyalupadot és apró szer-
számokat kínáltak eladásra.

EGYÉB MUNKALEHETŐSÉGEK

A kupuszinai munkaképes emberek zöme földművesgazda volt. Náluk dolgoztak állandó alkalmazásban a szolgák. Azok az emberek, akiknek a birtoka nem igényelt sok munkát, avagy földbirtokuk sem volt, akár a községi népbizottságnál, akár a szövetkezetnél vállalhattak különböző munkákat. Hirdetés alapján munkásokat vártak községi rendőröknek (milícia), pásztoroknak, legeltetőknek, csöszöknek, részes aratóknak, cséplőmunkásoknak, kaszálóknak, szántóknak, fogasolóknak, kapálóknak, napszámosoknak, eperfatisztítóknak, alkalmi gyári munkásoknak, takarítóknak, paprikafűzőknek, földbérلőknek, fuvarozóknak, kocsisoknak, felesben földet művelőknek, és más létesítmények megbízottjainak.

ELADÓ EGYÉB

A hirdetések megkönnyítették olyan dolgoknak az eladását is, amelyek némely családi házban feleslegessé váltak, másoknak azonban még szükségük lehetett rá. Ilyenek voltak a már említett mezőgazdasági munkaeszközökön kívül az új házak építése miatt lebontott régi ház fából készült elemei, az örökösödés útján szerzett, de a család számára fölösleges edények, valamint a népviselet darabjai is, amelyeknek még értéke volt.

Épületanyag

A gazdaság háború utáni fejlődését jelezte az új házak építése, a régiek felújítása, és az ezek után megmaradt épületanyag – tetőcserép, lécz, gerenda, mestergerenda, horogfa, téglá, nyolcsarkos téglá, ajtó, új ajtó, ajtószárfa ajtóval, üvegajtó szárfaival együtt, ablak, külső ablaktáblák ablakokkal, ablakszárfa ablakkal, tölgyfagóré stb. – hirdetés útján történő értékesítése. Ugyanez történik a közeli volt német településeken, Gákovón (Gádor) és Kruševljén (Körtés) is a bontásra ítélt épületekkel, a közeli Bükkszálláson pedig épületanyagért szállásbontást hirdetnek. A faluban is kapható volt már beocsini cement és új épületanyag.

Háztartási kellékek

A hirdetések szólnak bizonyos háztartási kellékek – szobabútor, szekrény, ágy, asztal, szék, konyhabútor, dívány, zománcos tűzhely, kályha, új süllyeszthető varrógép, varrógép, abrosz, szentképek, edények, boros és káposztás hordók, házi apróság stb. – eladásáról is. Más faluból, városból való emberek is árvereztek bútort Kupuszinán, pl. az apatiniak.

Népviseleti darabok

Az életmódváltozással, vagy a nagyszülők elhalása után fölöslegessé lett viseletdarabok – férfi, női ruhanemű, berlinerkendő, kötött női pulóver-trigó, deliny szoknya, szoknya, kendő – is árverésen kerülhettek értékesítésre. A férfiviselet egyik híres darabja volt a bőrcsizma, amelyet az emlékezet szerint a Koszorús vezetéknevű csizmadia készített – róla kapunk hírt az 1955. II. 2-ai, 21. számú hirdetésben. A férfiviselet fontos darabja volt a kalap, ezért a közeli szlávóniai Dálya városka kalaposa is el-ellátogatott – így 1955-ben is – a faluba az árujával.

KÖZIGAZGATÁS, LAKOSSÁGI ÉS KÖZBIZTONSÁGI HELYZET

A közigazgatást az átalakuló társadalomban a helyi Népbizottság, az ún. néphatóság gyakorolta. Fölötte állt a járás és a Járási Népbizottság, a sokszor emlegetett járási végrehajtó, azaz az állami szervek. A néphatóság munkájához hozzászólási lehetőség a választói népgyűléseken és a közgyűléseken volt. Politikai szervek is működtek a faluban, de a hirdetésekben csak a szocialisták szövetségének munkájáról van információ.

A katonakötelesek sorozásáról a helyi katonareferens gondoskodott, ő vezetett nyilvántartást a hadba fogható férfiakról, katonai összeírásokról, a katonai szolgálatra alkalmatlan személyekről, a nem Kupuszinán született, de itt élő ifjak kötelező bejelentkezéséről, a lovak, csikók, lószerszámok, szekerek kötelező bejelentéséről a katonai ügyosztályon, a lovak katonai orvosi vizsgálatáról, a motoros járművek számbavételéről, a katonakönyvek kiosztásáról. Többször rendelte el a katonai előképzésre köteles ifjak megjelenését, s figyelmeztette a szülőket az ennek elmulasztásáért járó szigorú büntetésre.

Megtörtént a faluban a helyi milícia felállítása is. Kötelező volt az idegenek és a hosszabb ideig a faluban tartózkodó vendégek bejelentése. A házba befogadott lakókat is kötelezően be kellett jelenteni. Cséplés idején tűzvédelmi intézkedéseket is foganatosítottak, tilos volt továbbá az engedély nélküli paprikaszárítók építése is. Figyelmeztették a szülőket, ne engedjék meg gyermekeiknek, hogy az utcán talált fegyverekkel és lőszerrel játsszanak, hiszen a falu környéki gödrökben még találtak fel nem robbant bombákat.

Munkakönyvet, személyi igazolványt a tizenhatodik életévüket betöltött személyeknek a helyi községházán lehetett igényelni. Megszervezték a helyi információközlést (a hirdetések), közölték a boltok évszakonként változó nyitvatartását, a vasúti menetrendet, és szóltak az áramkorlátozásokról is.

Kötelező közmunkákat rendeltek el, amikor is külön a szekérrel érkezőknek, külön a gyalogosoknak meghatározták az elvégzendő munka mennyiségét. Ilyesmi leggyakrabban a Duna utcában és a Belgrád utcában a kövesútépítésnél fordult elő. Rendeletben közölték az útkarbantartásra, a kocsúton a vágók behúzására, a vízelvezető csatornák, az árkok tisztítására, a határban levő kanális bágerozására, a vasúti járda karbantartására, és a járdaépítésre vonatkozó feladatokat. Figyelmeztettek a közlekedési utaknak a sártól való megtisztítására, és kimondták: tilos a szekereknek közvetlenül a házak mellett, az ablakok alatt történő hajtása. Szabályozták a poros úton, az épülő kövesúton történő közlekedést; tiltották a csikó és a lövegetést a járdán, s kiemelték: *„szigoruan tilos az utcákon kocsival trapban hajtani mindaddig, míg ekora por lesz”*; intézkedtek a szekerek számbavételéről és táblaellátásáról; a vasút mentén és a vasútállomáson a biztonságos közlekedésre figyelmeztettek, közben vasúti sorompót helyeztek üzembe. Árvízvédelmi intézkedéseket foganatosítottak, gyalogosokat, kocsisokat mozgósítottak a töltéseken való munkára, figyelmeztettek a jégelhárításra, a villanyvezetéknek a repülő libáktól történő megóvására. Kérték a Duna menti erdő vadjai, főleg a szarvasok által okozott kár bejelentését, de figyelmeztettek is a szarvascsősznek járó díj befizetésére, és felhívták az érintettek figyelmét az 1954. évi vízkár után járó adóleírás lehetőségére. Figyelmeztettek a lopásokra, és a falu alatti kanálison húzóhálóval és dobóhálóval történő orvhalászat tilalmára. Fontos volt a vadvédelem árvíz idején, de a vadászat biztosítása is.

A FALUKÉP ALAKULÁSA

A falukép alakulását is meghatározták ezek az urbanizációs törekvések. Néhány utca kikövezése, az utak kapával vagy fogassal történő karbantartása, a poros utakon való közlekedés szabályozása, a járdák építése és karbantartása (a vasútállomás felé, a temető felé), a közvilágítás bevezetése és a villanyvezeték felügyelete, az utcák fásítása (már van községi kertész is), az utcai ásott kutak betöltése (a Diófa utcában, a Temető utcában), a gödröknek (Brózsó, Nagyvíz, Kálvária-gödör, Öreg sintér-gödör a Kossuth utca végén, temetőnél levő gödör) és a halastó környékének rendben tartása, a Budzsák végén levő híd és a Vashíd karbantartása stb.

A LAKOSSÁG ELLÁTÁSA

Az új hatalom igyekezett a lakosság élelmiszerigényeit is kielégíteni. Hirdetések jelentek meg arról, hogy mikor és hol kapható fehér, illetve barna kenyér, s bár a hivatalos államvezetés vallás nélküli volt, a kupuszinai termelőszövetkezet vezetősége jónak látta tudomásul venni, hogy szinte az egész falu lakossága római katolikus vallását gyakorló emberekből áll, ezért biztosította karácsony ünnepére étkezési hal beszerzését. A hirdetések szólnak arról is, hogy hol kapható marhahús, borjúhús, disznóhús, zsír, zsírszalonna, füstölt szalonna, töltelék, szalámi, debrecíner, hal, vaj, tej, kalács stb. Szólnak a drágulásról is: *„a hús ára a magas jószágárak következtében a jövő hét folyamától kezdve a következő: marhahús és a borjúhús is 180 dinár kilója”*.

Kínáltak a lakosoknak kenyérnek való búzát és pálinkának való szilvát is. Olykor a Vöröskereszt révén ajándék búzát és vajot is osztottak a szegényeknek. De igyekeztek dughagymát is beszerezni, valamint a tüzelővel való ellátásról is adtak fel hirdetést: megszervezték a szénrendelést, és árusították a faluban vagy a környékén levő erdőkben (a futballpályánál lévő, azaz a Kossuth utca alatti Kiserdőben, a Budzsáki kertek alatt levő erdőben, a kanális partján levő fűzfaerdőben, a Sziget határrészben, a Szigetvári új erdőben és a Kisháton lévő Akácos erdőben) kivágott rőzsét, a fűzfabokrok ágát, ágfát és tuskókat.

SZOCIÁLIS INTÉZKEDÉSEK

Legszükségesebb volt az önálló egészségügyi állomás megszervezése, amit 1955-ben a régi orvoslakban, majd később a szövetkezeti otthon emeleti helyiségeiben sikerült létrehozni. Állandó orvost kellett biztosítani, ami nehezen megoldható feladat volt. Az orvos feladata volt a betegek gyógyítása mellett az iskolás gyerekek és a katonai előképzőre járó ifjak egészségvédelme, a kiskorú gyermekek védelme az alkoholos italok fogyasztásától. Fogorvosi rendelőt is terveztek a faluban, napközi otthont szintén. Létrejött a községi szegényház, és tanítólak is épült. A gyámság intézménye még működött. Gondoskodtak az elhullott jószágtetemek eltakarításáról.

TÁRSADALMI ÉLET

Az iskolai oktatást a háború végén bizonyos időre felfüggesztették, de a szüneteltetés után csakhamar megindult. Az elemi iskola igazgatója hirdetések útján értesítette a lakosságot az iskolalátogatás kötelezettségéről, az óvodába és az iskolába való beiratkozás időpontjáról, a pótvizsgák idejéről, az iskolai műsorokról, az ünnepi évváróról. Az iskolakezdés dátuma még a hagyományos szeptember 6. napja volt.

Az oktatással kapcsolatos információ volt az inasfogadásról és a Zomborban való mesterségtanulás lehetőségéről szóló értesítés; az újvidéki mezőgazdasági kamara értesítette az érdekelteket, hogy szakvizsgát lehet tenni egyéni gyümölcs- és szőlőalany-termesztési ágazatból; filmvetítéssel egybekötött előadást tartottak az állattenyésztésről.

A művelődési élet is megélénkült. Megépült a szövetkezeti otthon, melynek színháztermében a helyi műkedvelők és a faluban vendégszereplő hivatásos színtársulatok – a Szabadkai Magyar Népszínház, a Zombori Magyar Népszínház, a Topolyai Magyar Népszínház – léptek fel. Vajdasági magyar írók is vendégszerepeltek Kupuszinán, a Magyar Szó élőújságot szervezett a faluban. 1947. január 1-jétől Petőfi Sándor néven működik a helyi művelődési egyesület, amelynek néptáncos csoportja (az ún. Bokréta), zenekari szekciója és népegyetemi szakosztálya is volt.

Létrejöttek a sportegyesületek: a tornászegyesület, a kuglizók egyesülete – ugyanis igen népszerű volt a tekésés a kupuszinai férfiak körében. A fürdősportokról nem történik említés, de

az kiderül, hogy a falu környéki gödrökben történő fürdést tiltották.

Az önkéntes tűzoltók egyesülete már régóta működött a faluban.

Az állami ünnepeket kötelezően megünnepelte a faluközösség. Ilyen volt az új államban május 1., a köztársaság napja (november 29.), a szerbiai felkelés napja (július 7.), ünnepélyes stafétaindítás Tito marsall születésnapjára, a hadsereg napja, újév ünnepe, az Egyesült Nemzetek Szervezete 10 éves fennállásának ünnepe. Az ünnepekre kötelezően kitűzték az állami zászlót. A hirdetések szövegében megkerülhetetlen volt a vallási ünnepek – a karácsony, a húsvét, a templombúcsú – említése.

A szórakozási lehetőségek közül említés történik a hirdetésekben a mozi működéséről, az előadások kezdetéről, a vetített filmekről, a színházi előadásokról, a bálokról és a táncmulatságokról:

„A helybeli sportegyesület szombaton, e hó 9-én Koleszár Pál, a Klicos féle vendéglőben 7 órai kezdettel páros batyubálat rendez, amelyre meghívja a falu ösz lakosságát. Belépti díj páronként 60 dinár. A zenét Hodovány István zenekara szolgáltatja.”

Illetve egy másik hirdetés szerint:

„Turi József vendéglős értesíti a lakosságot, hogy ma este 7 órai kezdettel, páros bálat fog rendezni a vendéglőjében. Melyre szívesen meghív minden lakost. A vacsorára halpaprikás lesz készítve tésztával, belépődíj nincs, a vacsora páronként 250 dinár.”

VALLÁSI ÉLET

A vallási életet, annak megnyilvánulásait, hagyományait a megváltozott társadalmi-politikai viszonyok közepette sem lehetett figyelmen kívül hagyni, azonban a misekezdés ideje is igazodott a szervezett állami ünnepséghez. Pl. a május elsejei ünnep miatt *„vasárnap a kismise reg. 7 órakor lesz, és a nagymise 9 órakor”*, vagy a vasárnapi misekezdési, mise vagy litánia utáni idő megbízható tájékoztató pont volt az időben, pl. *„a fűtermést ma délután litánia után fogják eladni pénzért”*.

A vallási nagyünnepek és szertartásaik is részei voltak a társadalmi életnek, akárcsak a hozzájuk fűződő népszokások, a húsvéti zenés locsolkodás, a búcsú napjára szükséges húsmennyiség előteremtése, a karácsonyesti hagyományos halpaprikáshoz a hal biztosítása. A szakrális emlékművek tájékozási pontok a térben, pl. Szent János, Kálvária, Kenderföldi kereszt, „összejövetel (...) a Kenderföldek végén a kőkeresztnél”.

TÁJÉKOZÓDÁS A FALUBAN

Az emberek a faluban történő tájékozódást már jóval a szocialista időszak előtt megszokták, s így a hirdetések sem válhattak azonnal bizonyos új nevekre, esetleg szerb elnevezésekre.

Utcanevek

Az utcaneveket a régi és az új megnevezéseiken is használták. A hivatalos utcanév-változtatás 1954 novemberében történt meg: Ady Endre, Arany János, Árok, Beograd, Budzsák, Csillag, Diófa, Dože Djerdja – Dózsa György, Duna, Fehérföld, Fehér Galamb, Halász, I. L. Ribara, Iskola, János, Jožef Attila – József Attila, Kis utca – Kossuth, Könyék, Malom, N. Armije, Pap árka, Petőfi, Puzseva, Rövid, Szigetvár, Suvajska, Titó marsall, Ulicska köz, Vasút, Zöldfa, Ž. Zrenjanina – Temető. Az utcanevek 1954 novemberében már az újak: I. L. Ribara, Ž. Zrenjanina, Dózsa György, N. Armije, Tito marsall, József Attila, Novo naselje. A baromfioltási beosztás rendjéből kiderül, hogy 1954. október 31-én Kupuszinán és a határában 21 utcában 822 ház volt.

Határrészek, dűlők nevei

A határrészek és a dűlőnevek sokszor előfordulnak a hirdetésekben, akár eladó vagy bérelhető termőföld volt azon a helyen, akár valamilyen esemény színhelyét jelölték így. A kupuszinai határban előforduló földrajzi nevek ábécésorrendben: Angyalosok, Balaton, Balatoni kaszáló, Bresztovác, Bresztováci völgy, Budzsák, Budzsáki kertek alatt, Cseresnyefa dűlő, Duna utcai kertek alatt, Falcione földek, Gömbölyű bara (ma már nem kupuszinai terület, alig ismert kaszáló az erdőben), Harmadik bara, Iskolaföld, Jogok, Kenderföldek, Keserűs, Kisbalaton, Kisbresztovác, Kishát, Kisjogok, Kis utcai kertek alatt, Kucska,

Kucska alatt, Kucska alatti kaszáló, Kucska alatti remanciális föld, Kukoricaföldek, Kupuszinai Kucska, Kurják, Kurják alatti Kucskapart, Lukovicsa~Lukoviste, Manasztir, Meggyfa dűlő, Mélyszékes, Moháti legelő~Maháti legelő, Monasztiri Angyalosok, Nagyhát, Öreg szőlők, Pap árka, Próstyá dűlő, Próstyák, Remanció, Runyai kaszáló, Süketlapos, Sütők, Szabadosi kaszáló [archaikus megnevezés, még a falutelepítés ideje óta szabadon kaszálhattak itt a lakosok – betoldás tőlem, S. I.], Szauborn, Székes, Sziget, Szigeti remanciális föld, Szigótyka, Tulahíd, Vasút alatt, Veliki láp, Vörösmarti Kucska, Zombori földek.

Utak nevei

Nagyköves, Temetői országút, Kucskai országút, Budzsáki országút, Cseresnyés dűlőnél levő út, Duna felé gyalogút, Kálváriai országút.

Víznevek

Csendes Duna, Csatorna, Tisina-part, Krak-part, Kucska víz, Kucska-part, építeni kezdik a Duna–Tisza–Duna-csatornát.

Egyéb tájékozdási pontok a határban és a faluban

Határbeli tájékozdási pontok: Maháti kút, nulla kilométer, apatini határnál levő pumpa, kucskai pumpa, gyümölcsös a vörösmarti Kucskában (ritka volt a csak gyümölcsfákkal beültetett föld, ezért volt tájékozdási funkciója is), Vashíd, iskolaföld melletti akácos, méhésztanya a Budzsák határrészben, Komlós, Iskolaföld, Károlyszállás, Kormány a Veres keresztnél Tökösön (Drávaszög), Szauborn szállás, Koleszár János bácsi szőlője, Szalai pék szőlője a Kisjogokban, két csőszház között, új töltés, a volt csárda, Drezniczai csárda, székesi útkaparóház, Harmadik barai kút, kucskai átjáró, Molnár András szállása, homoktöltés, kenderföldi kereszt, Császár József szőlői a Budzsákban.

Falubeli tájékozdási pontok: leginkább a szomszédság megnevezése alapján lehetett tájékozódni a faluban, illetve néhány jellegzetes épületet említenek a hirdetések: templom, templomudvar, iskola, községháza, plébánia, orvoslak, a pálinkaház, a mozi, a szövetkezeti otthon, a dom, Budzsáki kertek alatt, Szent János a kanálistparton, Propeller kocsmá, Juhász Pál-féle vendéglő, Balog József vendéglője, Verli-féle kocsmá, Gosszé vendéglő.

■

■